

KONFERENSIYALAR UZ

— ANJUMANLAR PLATFORMASI

O'ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA'LIM ISTIQBOLLARI

**IV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

AVGUST, 2025-YIL

O‘ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM ISTIQBOLLARI

**IV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2025-yil, avgust

TOSHKENT-2025

ISBN 978-9910-09-259-6

O'ZBEKISTON – 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA'LIM ISTIQBOLLARI. IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent: Scienceproblems team, 2025. – 232 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.uz>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 05-avgust

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur nashrda "O'zbekiston — 2030: innovatsiya, fan va ta'lim istiqbollari" nomli IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi doirasida taqdim etilgan ilmiy maqolalar to'plami jamlangan. Unda O'zbekistonning turli oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari, tarmoq tashkilotlari, mustaqil tadqiqotchilar tomonidan taqdim etilgan ijtimoiy-gumanitar, iqtisodiyot, huquq, biologiya, tibbiyot va boshqa sohalarga oid maqolalar kiritilgan. Maqolalarda ilm-fanning zamonaviy yo'nalishlari, innovatsion texnologiyalar, ta'lim islohotlari hamda barqaror taraqqiyotga oid masalalar muhokama qilingan. To'plam akademik izlanishlar, amaliy tajribalar va ilmiy xulosalarni birlashtirgan holda, fanlararo integratsiyani chuqurlashtirish va ilmiy hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsiya, fan va ta'lim, O'zbekiston 2030, barqaror rivojlanish, ilmiy izlanishlar, fanlararo integratsiya, ilmiy hamkorlik, texnologik taraqqiyot, zamonaviy ta'lim.

ISBN 978-9910-09-259-6

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2025-yil

© Mualliflar jamoasi, 2025-yil

MUNDARIJA

TEXNIKA FANLARI

Фозилжонов Хожиақбар

ОБЗОР ТЕСТ ПАТТЕРНОВ ДЛЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ПАРАМЕТРОВ ПЭМИ ВИДЕОТРАКТОВ
CBT 7-11

Mamadaliyeva Gulhayo

QANOT UYUMLARI TENG BO'LMAGAN EGAT OCHGICHINI QANOTINING BALANDLIGINI
UNING ISH KO'RSATGICHLARIGA TA'SIRI 12-16

Iskandarov Orifxon

TIRIKOTAJ MATOLAR SIFATI: ILMIY-TAHLILY YONDASHUV 17-19

TARIX FANLARI

Bobojonova Zuxra

NIZOMIDDIN SHOMIY VA SHARAFIDDIN ALI YAZDIYLARNING ZAFARNOMA ASARLARIDAGI
QIYOSIY FARQLAR 20-23

Sattarova Marhabo

O'ZBEKISTONDA MILLATLARARO TOLERANTLIK VA UNING MADANIY-SIYOSIY
JARAYONLARGA TA'SIRI 24-25

Xasanova Nargiza

AYOL-QIZLARNING ILMIY IZLANISHLARI VA TADQIQOTLARI HAQIDA 26-29

Rustamova Nigora

MUSTAQILLIK YILLARIDA SAMARQAND VILOYATIDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISH
ISTIQBOLLARI 30-32

Xalilov Baxodir

YOSHLAR BILAN ISHLASHDA MAKTABDAN TASHQARI TA'LIMNING ROLI: "KAMOLOT"
TASHKILOTI FAOLİYATI TAHLILI (Navoiy viloyati misolida) 33-37

Норов Шухрат

УЧАСТИЯ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН (на примере Самарканда, Бухары и Навои) 38-41

Sattarova Marhabo

O'ZBEKISTONDA MILLATLARARO TOLERANTLIK VA UNING MADANIY-SIYOSIY
JARAYONLARGA TA'SIRI (Surxondaryo viloyati 1991-2022 yillarda) 42-43

IQTISODIYOT FANLARI

Qo'chqarov Baxtiyor

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA AYLANMA MABLAG'LAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH
METODIKASI 44-47

Abduraimova Nigora

TABAQALASHTIRILGAN SOLIQ STAVKALARINI QO'LLASH
BO'YICHA JAHON TAJRIBASI 48-51

Sidiqov Jasurbek

IJTIMOY INNOVATSIYALARNI TATBIQ ETISHDAGI MUAMMOLAR VA YECHIMLAR 52-56

Nematova Dilnoza

ASOSIY VOSITALARNING ESKIRISHI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 57-63

Axmedova O'g'ilshod

O'ZBEKISTONDA MIKROMOLIYA TASHKILOTLARIDA ISLOM MOLIYASI
INSTRUMENTLARINING JORIY ETILISHI VA UNING ISTIQBOLLARI 64-66

<i>Abduraimova Nigora</i> TABAQALASHTIRILGAN STAVKALARNI QO'LLASHDAGI MUAMMOLAR VA QARAMA-QARSHILIKLAR	67-70
<i>Tuychiyev Anvarjon</i> MAMLAKAT XIZMATLAR KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH IMKONIYATLARI	71-75
<i>Asqarov Abrorjon</i> TALABALARDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI RIVOJLANTIRISH DARAJALARI VA UNI PEDAGOGIK TASHXISLASH XUSUSIYATLARI	76-85
<i>Yusufjonov Ravshanbek</i> INVESTMENTS IN THE AGRICULTURAL SECTOR.....	86-88
FALSAFA FANLARI	
<i>Gafurova Munajat</i> O'ZBEKISTON SHAROITIDA GENDER TENGSIZLIGINING IJTIMOY TABIYATI VA UNING BARTARAF ETILISH YO'LLARI.....	89-92
<i>Abdullayev Sodiqjon</i> ZAMONAVIY GLOBAL MUHITDA SALOMATLIK MADANIYATINING SHAKLLANISH OMILLARI	93-98
FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Yusufova Farangiz</i> HALIMA XUDOYBERDIYEVA SHERIYATIDA BADIY-ESTETIK TALQIN.....	99-102
<i>Xoliyorova To'lg'anoy</i> O'ZBEK TILI O'QITISH JARAYONIDA KORPUS LINGVISTIKASI VOSITALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	103-104
<i>Ro'ziyev Temur</i> IJODDAGI SHAXS VA ESTETIK POZITSIYA MUTANOSIBLIGI	105-112
<i>Eshchanova Mavjuda</i> CLASSICAL CLASSIFICATIONS OF EUPHEMISMS: SEMANTIC, PRAGMATIC AND FUNCTIONAL APPROACHES.....	113-115
<i>Sobirova Shahzoda, Jumayeva Dilfuza</i> ALISHER NAVOIY ASARLARINING STILISTIK XUSUSIYATLARI ("Hayrat ul-abror" dostoni misolida).....	116-119
<i>Bahromjonova Shahnoza</i> "MOMOTARO" YAPON XALQ ERTAGI VA UNING FILM VA ANIMEDAGI TALQINI	120-122
<i>Maxmudova Marjona</i> "DOLZARB 90 KUN" TASHABBUSI DOIRASIDA YOSHLAR BILAN ISHLASHNING YANGI BOSQICHI.....	123-124
<i>Gulmuradova Sobira</i> TURKIYSHUNOSLIKDA ETNOGRAFIKMLARNING O'RGANILISHIGA DOIR.....	125-127
<i>Qurbonova Aziza</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA SOMATIK IBORALARNING AHAMIYATI	128-129
<i>Pulatjonova Muxtasar</i> ENGLISH LEARNING DIFFICULTIES OF UZBEK LEARNERS: A QUESTIONNAIRE-BASED STUDY.....	130-136

<i>Qosimova Malika</i> LAKUNALARNING TARJIMASHUNOSLIKDA O'RGANILISHI VA ULARNI BARTARAF ETISH METODLARI	137-140
<i>Ayimbetova Damekhan</i> ADABIYOTSHUNOSLIKDA TED XYUZ IJODINING O'RGANILISHI: ANIMALISTIK SHE'RIYATI VA OBRAZLAR TIZIMI	141-145
<i>Yo'ldasheva Mahliyo</i> "MARTIN IDEN" VA "OQ SO'YLOQ" ASARLARI TARJIMALARINING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	146-149
<i>YURIDIK FANLARI</i>	
<i>G'ofurov Ramzbek</i> DASTLABKI TERGOVDA JAMOATCHILIKNING ISHTIROKI	150-154
<i>Turdibaeva Mukhaddas</i> JUDICIAL REFORMS OF UZBEKISTAN-A NEW ERA, NEW APPROACHES	155-160
<i>Gafurova Shoir</i> ELEKTRON DALILLARNI TO'PLASH VA TAQDIM ETISHNING AMALIY MUAMMOLARI	161-165
<i>Komilov Avazbek</i> PROKURORNING MA'MURIY JAVOBGARLIK TO'G'RISIDA ISH QO'ZG'ATISH HAQIDAGI QARORI VA UNING SHAKLI HAMDA MAZMUNIGA QO'YILGAN TALABLAR	166-169
<i>Babajanov Farrux</i> IQTISODIY PROTSESSUAL HUQUQI PRINSIPLARINI SUD XARAJATLARI INSTITUTIDA AKS ETTIRISH	170-175
<i>PEDAGOGIKA FANLARI</i>	
<i>Нуриллаева Угулхон</i> ПРОЦЕССЫ ОБРАТНОЙ СВЯЗИ (feedback) И МОНИТОРИНГА: ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ДАННЫХ ВО ВЗАИМОДЕЙСТВИИ МЕЖДУ СТУДЕНТОМ И ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ	176-181
<i>Tursinova Zoxida</i> TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK MAHORATINI BAHOLASH MEKANIZMLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING O'ZIGA XOS HUSUSIYATLARI	182-191
<i>Babayeva Shahnoza</i> BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING METODIK MUAMMOLARI VA DOLZARBLIGI	192-194
<i>Rasulova Barnoxon</i> KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVGA ASOSLANGAN TA'LIMDA FORMATIV VA SUMMATIV INNOVATSION BAHOLASH USULLARI	195-199
<i>Zokirjonov Akramjon</i> O'ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA'LIM ISTIQBOLLARI	200-202
<i>Baratova Yulduz</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI TARBIYALASHDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN YONDASHUVNING AHAMIYATI	203-206

Sattoriy Shohruh

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA

TA'LIM SIFATINI TA'MINLASH MEXANIZMLARI 207-210

TIBBIYOT FANLARI

Urunbayeva Dilorom, Xudaybergenova Shaxnoza

AUTOIMMUN TIREOIDIT VA SELEN..... 211-213

Мамадалиев Хасанхон

ПАТОМОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОЯВЛЕНИЯ АНТИФОСФОЛИПИДНОГО СИНДРОМА (АФС)

И УРОВЕНЬ АНТИФОСФОЛИПИДНЫХ АНТИТЕЛ У ЖЕНЩИН-РОДИЛЬНИЦ: КЛИНИКО-

МОРФОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ..... 214-218

Maxmudbekov Boburmirzo

BOLALARDA PASTKI JAG' O'TKIR ODONTOGEN OSTEOMIELITINI KOMPLEKS DAVOLASHDA

OPERATSIYADAN KEYINGI YARALARNI MAXALLIY DAVOLASH..... 219-221

PSIXOLOGIYA FANLARI

Усманова Лилия

ЭТАПЫ ЖИЗНЕННОГО ЦИКЛА СЕМЬИ: ПОДХОДЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ В НАУЧНОЙ

ТРАДИЦИИ 222-225

SIYOSIY FANLAR

Sa'diyev Bahodir

ENERGETIKANING RIVOJLANISH OMILLARI VA ASOSIY GLOBAL AKTYORLARI..... 226-231

KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVGA ASOSLANGAN TA'LIMDA FORMATIV VA SUMMATIV INNOVATSION BAHOLASH USULLARI

Rasulova Barnoxon Abduxakimovna

Andijon davlat pedagogika instituti, Mustaqil izlanuvchi
Andijon, O'zbekiston

Annotatsiya. Maqolada kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'limda formativ va summativ innovatsion baholash usullariga oid fikrlar yoritilgan. Ta'lim jarayonida bilimlarini to'g'ri baholay olish borasida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: kompetensiya, formativ, summativ, rivojlanish, ta'lim, muvaffaqiyat, usul, bilim.

FORMATIVE AND SUMMATIVE INNOVATIVE ASSESSMENT METHODS BASED ON COMPETENCY-BASED EDUCATION

Rasulova Barnoxon Abduxakimovna

Andijan State Pedagogical Institute, Independent Researcher
Andijan, Uzbekistan

Annotation. The article discusses innovative methods of formative and summative assessment in education based on a competency-based approach. Information is provided on how to correctly assess knowledge in the educational process.

Key words: competence, formative, summative, development, education, success, method, knowledge.

DOI: <https://doi.org/10.47390/259-6/uzb-IV/No-43>

Kirish. Ma'lumki, tez suratlarda rivojlanib borayotgan "O'zbekistonning ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning tub zamirida ilmiy, barkamol yosh avlodlarni tarbiyalash, ularni o'qitish jarayonida bilimlarini to'g'ri baholay olish, mavjud va rivojlanayotgan bilimlarini turli usul va vositalar orqali rag'batlantirish hozirda dolzarb vazifalardan biri sifatida ta'lim tizimida ilgari surilmoqda. 2022-2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risidagi O'zbekiston respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-maydagi PF-79-sonli farmonida" [1;31-b.] maktab o'quvchilarining bilimi va ko'nikmalarini shakllantirish, ularni milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik ruhida tarbiyalash, o'qituvchi kasbi nufuzini va pedagoglarning sifat tarkibini oshirish, darsliklar va o'quv metodik majmualarni zamon talablari asosida takomillashtirish, maktab ta'limi muassasalarining xalqaro standartlarga javob beradigan zamonaviy modellarini barpo etish masalalariga alohida e'tobr qaratilgan. Shuningdek, o'quvchilarning bilim saviyalarini rivojlantirish, ularni barkamol yosh avlodlar qilib tarbiyalash, shuningdek Vatanga muhabbatli, fidokor va jonkuyar shaxslar sifatida rivoj toptirishda ustozlarning o'rni beqiyosligi va ular ham doimo bilim darajalarini yanada sayqallash uchun harakatdan to'xtamasliklari, o'z ustida tinmay ishlashlari zarur [1;21-b.]. Albatta, ta'lim bu – juda ham katta va davomli jarayon hisoblanib, uni bir so'z bilan ta'riflash juda ham mushkul ish. U o'z ichiga ko'plab hodisa va holatlarni, obyekt va subyektlarni jamlagan bo'lib, ta'lim berish, malaka va ko'nikmalar hosil qilish jarayoni, kishini hayotga va mehnatga tayyorlashning asosiy vositasi demakdir. Ta'lim jarayonida ma'lumot olinadi va tarbiya amalga oshiriladi.

Ta'lim tor ma'noda o'qitish tushunchasini anglatganda, u faqat turli tipdagi o'quv yurtlarida o'qitish jarayonini emas, oila, ishlab chiqarish va boshqa sohalarda ma'lumot berish jarayonini ham bildiradi. Ta'limning mazmuni va mohiyati jamiyatning moddiy va madaniy taraqqiyoti darajasi bilan belgilanadi. Ijtimoiy munosabatlar, umumiy ma'lumotga bo'lgan ehtiyoj, kishilarning kasbiy tayyorgarligiga, ta'lim haqidagi pedagogik g'oyalarga qarab kishilik jamiyati taraqqiyotining turli bosqichlarida ta'limning mohiyati, metodi, tashkiliy shakllari o'zgarib borgan sari, u ham rivoj topadi va murakkablashadi. Ta'lim mohiyati — e'tibor bilan dars berish jarayonini, ya'ni pedagogning faoliyatini, umuman o'quvchining bilish, o'rganish faoliyatiga rahbarlik qilishni hamda o'qish jarayonini, ya'ni o'quvchi faoliyatini ham bildiradi. Ta'lim jarayoni ta'lim beruvchi – o'qituvchi va ta'lim olayotgan o'quvchilar faoliyatining yig'indisidan iborat bo'lib, ta'lim va tarbiya jarayonida shaxsning sifatlari, dunyoqarashi, qobiliyati o'sadi. Shuningdek, ta'lim avlodlar o'rtasidagi ma'naviy vorislikni ta'minlaydi va kishilarning ijtimoiy-tarixiy tajribalari yosh avlodga ta'lim orqali o'tadi. Ta'lim esa o'z navbatida eng avvalo oila, mahalla, maktab va boshqa ilm dargohlari orqali paydo bo'ladi, shakllanadi va rivojlanadi. Barchamizga ma'lumki, o'qituvchi rahbarligida yosh avlodga ma'lumot beriladigan va tarbiyaviy ishlar olib boriladigan o'quv tarbiya muassasasi maktab hisoblanadi. O'zbekistonda maktab, asosan, davlat mulki bo'lib va unda o'qish bepuldir. Shu bilan bir qatorda, oliy o'quv yurtlarida o'qish qisman shartnoma asosida ota-onalar mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi. Maktabda darslar davomida o'quvchilar o'qituvchilar tomonidan baholanadi, rag'batlantiriladi va xatolari ustida ishlanadi. Buning sababi esa, o'quvchilarni o'quv ko'nikma va malakalarini qay-darajada ekanligini aniqlash va ularni yanada sayqallash demakdir.

“Baholash atamasiga nazar solsak, baho (baho berish) (falsafada) — ijtimoiy hodisalar, inson faoliyati, tarbiya va xulqiga bo'lgan munosabat, ularning ahamiyatini, muayyan ahloq me'yorlari va tamoyillariga mosligini ko'rsatish (ma'qullash yoki qoralash, rozi bo'lish yoki tanqid qilish)” [2;1-b.]. Baholash – olingan bilimlar bo'yicha ma'lumotlarni tizimli yig'ish, tahlil qilish va ulardan foydalanish demakdir. Baho o'quvchilarning har birini nimalarni bilish, nimalarni tushunishi va nimalarga qodir ekanligi to'g'risida aniq ma'lumot beradi. Baholash samarali ta'lim olish va o'qitishga xizmat qiladi, ularning natijalari jarayonning barcha ishtirokchilari (o'quvchilar, ota-onalar, o'qituvchilar) uchun qiymatli bo'lib, o'quv rejalarini va o'qitish metodikasini yaxshilash maqsadida foydalaniladi. “Baholash – o'quvchilarning yutuqlari, kuchli va zaif tomonlarini hamda keyingi qadamlarni aniqlash orqali o'quvchilarning o'zlashtirishni yaxshilashga qaratilgan. U o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash va yaxshilash uchun maxsus ishlab chiqilgan va hujjatlashtirilgan vositadi” [4;2-b.]. Shuningdek ta'lim jarayonidagi o'sishni belgilab beradigan me'zon ham hisoblanadi va u o'z navbatida o'quvchining muayyan standartlarga asoslangan fanlarni qay darajada bilishlik darajasi, shuningdek, o'zining bilim va ko'nikmalariga asoslanib, ma'lum bir mavzuni o'zlashtirish darajasini ko'rsatib beruvchi jarayondir. Har bir sohada bo'lgani kabi ta'lim sohasida ham sohali faoliyat samaradorligini aniq ko'rsatib beruvchi ko'rsatkich bo'lishi lozim. Va ta'lim tizimida bu ko'rsatkich vazifasini bugun baho bajaradi.

O'quvchilar bilimini baholashning yangi tizimlari zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Texnologiyalar rivojlanishi va ta'limda innovatsiyalar joriy etilishi natijasida bilimlarni baholashda turli yondashuvlar paydo bo'lmoqda.

Yangi o'quv yilidan boshlab mazkur maktab ham yangi baholash tizimiga o'tdi va ushbu tizimni Summativ yoki yangi baholash tizimi deb atayotgan bo'lsakda, mazkur tizim joriy qilinishdan oldin, ko'plab xalqaro tajribalar, xususan Yevropa, Osiyo hamda Markaziy Osiyo mamlakatlari, jumladan Qozog'iston, Qirg'iziston, Turkmaniston, shu bilan bir qatorda Rossiya, Turkiya kabi davlatlarning hamda Kembrij dasturining baholash tizimi bilan yaqindan tanishib chiqildi. 2023-2024-o'quv yilidan e'tiboran Respublikamiz bo'ylab 500ta umumta'lim maktablarida mezonlarga asoslangan yangi baholash tizimi tajriba-sinov tariqasida joriy etilgan edi. Joriy o'quv yilidan boshlab esa mazkur baholash tizimiga yana 1000ta maktab qamrab olindi. Ushbu jarayon esa bu baholash tizimining qay darajada samarali ekanligidan dalolat beradi. Ma'lumki, **baholash eng avvalo obyektiv, aniq, barcha uchun qulay va ishonarli bo'lishi shart.** An'anaviy (eski) baholash tizimida ob'ektivlik eng katta muammolardan biri bo'lib kelgan va bunga sabab esa tizimning deyarli 90 foizi inson omiliga asoslanganida bo'lib, o'quvchi bilimiga beriladigan baho birgina o'qituvchining munosabatidan kelib chiqib belgilangan. Mazkur baholash tizimida esa, inson omilini imkon darajasida minimallashtirish ko'zda tutiladi va amaliyotda qo'llaniladi.

Baholash tizimi ikki turga — summativ va formativ baholash tizimiga bo'linadi. Summativ baholash — ma'lum davrda yoki ma'lum bob yuzasidan berilgan bilimlarning darajasini aniqlashga qaratilgan bo'lib, bunda o'qituvchi muayyan miqdorda mavzularni qamrab olgan bobni o'quvchiga yetkazib bergach, o'quvchilarning ushbu bob yuzasidan olgan bilimlari aniqlanadi. Eski baholash tizimida bu nazorat ishi ko'rinishida mavjud bo'lgan. Formativ baholash — o'quvchi dars jarayonida o'qituvchi tomonidan baholanib borilaveradi. Mazkur baholash tizimining asl mohiyati, u o'quvchi bilimini emas, o'qituvchi o'zining darsini baholashi va unga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritishi maqsadida joriy qilingan. Unda o'qituvchi tomonidan o'quvchiga turli maqtoov so'zlari orqali ruhlantirish beriladi, biroq shu bilan bir qatorda o'qituvchi o'quvchining ishtiroki orqali darsni qay darajada yetkazib bera olganini analiz qiladi. O'tgan darsda yo'l qo'yilgan xato va kamchiliklarni e'tiborga oladi va o'z ustida ishladi.

Baholash mezonlari va shakllarini yaratish jarayoni o'quvchilar bilan birgalikda amalga oshiriladi va biz buni bolalarning qadr-qimmatini shakllantirishning bir usuli deb ham olingan. Shulardan biri formativ baholashdir. Baholash deganda biz bolaning hozirgi yutuqlarini (muvaffaqiyatsizliklarini), oldingi yutuqlari (muvaffaqiyatsizliklari) bilan taqqoslash jarayonini va o'quv natijalarini amaldagi o'quv standartlari tomonidan belgilangan normalar bilan o'zaro bog'liqligini tushunishimiz kerak.

Formativ baholash - o'quvchilarning faolligi, bilim olishi, ehtiyojlari va o'sishi haqida ma'lumot beruvchi doimiy jarayon bo'lib, ularning darsdagi faoliyatini kuzatish, uy vazifalarini nazorat qilish, qisqa testlar, so'rovnomalar va shu kabi boshqa shakllarni o'tkazish orqali bevosita amalga oshiriladi. Formativ baholash, O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi tomonidan o'quv faoliyatining doimiy monitoringini o'tkazish qoidalari doirasida ishlab chiqilgan, tasdiqlangan va amaldagi 284-sonli buyrug'iga[3;01-b.] kiritilgan. Bu o'qituvchilar tomonidan olib boriladigan o'quv jarayonining bir qismi bo'lib, o'quv va o'qitish usullarini o'zgartirish orqali o'quvchining tushunchasi va malakasini tubdan oshirib borishga qaratilgan. Formativ baholash o'qituvchilarga ham, o'quvchilarga ham o'quvchining faoliyati va o'rganishi to'g'risida to'g'ridan-to'g'ri va batafsil mulohazalar berib borishga harakat qiladi. Bu o'quv

jarayonida o'quvchilarning ehtiyojlari va taraqqiyotni kuzatadigan doimiy jarayon hisoblanadi. Formativ baholashning asosiy vazifasi o'quv yili uchun qo'yilgan talab va maqsadlarning bajarilishi yoki bajarilmaganligini aniqlashdir. Shuning uchun o'qituvchilar ham o'quvchilar ham o'quv yili davomida erishmoqchi bo'lgan o'quv maqsadlarni aniq bilishlari zarur. O'quv maqsadlari rasmiy shaklda o'qituvchi ish rejalarida aks etib boradi. Yoki o'qituvchi norasmiy shaklda o'quvchilar bilan birgalikda o'quv maqsadlarni aniqlab olishi mumkin hisoblanadi.

Formativ baho o'quvchilar ta'lim jarayonida faol rol o'ynashi kerak degan fikr va mulohazalardan boshlanadi. Formativ baholash: muntazam ravishda rejalashtirilgan holda olib boiladigon, o'quvchilarning bilimlarini o'rganish jarayonida va dars davomida o'quvchilarni savol-javob, o'yinlar, loyihalar, taqdimotlar, guruh faoliyati va boshqa usullar bilan baholash jarayoni hisoblanadi. Uning maqsadi: O'quvchining bilimidagi bo'shliqni aniqlab, uning o'sishi uchun kerakli ko'mkni taqdim etish hisoblanadi. Natijalar esa o'z navbatida o'qituvchiga o'z faoliyati samaradorligini kuzatib borishi va zaruriyati bilan o'qitish metodikasini talil qilish, o'zgartirishlar kiritish uchun qo'llaniladi. Formativ baholashda o'quv maqsadiga erishish uchun zarur bo'lgan qadamlar (mexanizmlar) aniq belgilanib olinadi, ammo bunga erishish uchun baholash yaxshi ishlab chiqilgan bo'lishi kerak. Bu jarayonda o'quvchilar orasida o'z-o'zini baholash va hamkorlik qilishga katta e'tibor qaratiladi va rag'batlantiriladi. O'quvchilarning o'zini o'zi va boshqa o'quvchilarni baholashidan samarali foydalanishimiz mumkin. O'quvchilar qo'yilgan maqsadga erisha olishlari uchun nimalar zarurligini aniqlay bilishlari kerak, buning uchun ularni o'z-o'zini baholashga o'rgatib boorish darkor.

Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'limdagi formativ va summativ innovatsion baholash usullari o'quvchilarni o'zlashtirilgan axborotlarni o'quv va hayotiy faoliyat turlarining standart va nostandart vaziyatlarida qo'llay olishga, shuningdek turli muommoli vaziyatlarda o'z shaxsiy fikriga ega bo'lishiga tayyorlashi bilan xarakterlanadi. Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan o'qitishning asosiy mohiyati kasbga yo'naltiruvchi fanlardan tashkil qilingan ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilar tomonidan egallangan bilim, ko'nikma va malakalarni o'z shaxsiy hayoti davomida, shuningdek, kelgusi kasbiy va ijtimoiy faoliyatlarida qo'llay olish kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltira olish sanaladi. O'quvchilar kelgusi hayoti davomida shaxsiy, ijtimoiy, iqtisodiy va kasbiy munosabatlarga kirishishi, jamiyatda o'z o'rnini egallashi, mazkur jarayonda duch keladigan muammolarning yechimini hal etishi, eng muhimi o'z sohasi, kasbi bo'yicha raqobatbardosh bo'lishi uchun zaruriy tayanch kompetensiyalarga ega bo'lishi zarur hisoblanadi.

Ta'lim jarayonida har qanday bilimlarni berish orqali ularning jamiyat, turmush haqida tasavvur va farazlarini tubdan kengaytirishga erishamiz. Shuningdek bilimlarini turli xil vaziyatlarda qo'lay olish, hamda buni o'zlari avtomatik ravishda tushunib yetishlarini ta'minlash va ularning bilimlarini to'g'ri rag'batlantira olish pedagogning vazifasi hisoblanadi.

Kompetensiyalarni shakllantirilishi, o'quv jarayonida formativ va summativ baholash, o'quvchining faqat tinglovchi yoki eshitganini takrorlavchiga emas, balki chuqur mushohada yurituvchi, mustaqil fikrini bayon etuvchi, boshqalar bilan o'zaro hamkorlikda ishlovchi, o'zgalar fikrini hurmat qiluvchi, keng dunyoqarashli shaxsga aylantirishdagi o'rni beqiyosdir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-maydagi 2022-2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risidagi PF-79-sonli [farmoni](#) tahririda — qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 31.05.2023-y., 06/23/79/0302-soni
2. 2.Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>
3. 3.Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz/ru/docs/-6800815>.<https://help.emaktab.uz/hc/uz/articles/10340142460188-Formativ-baholash> 15.02.2024-y., 09/24/91/0128-son.
4. 4.<https://uz.wikipedia.org/wiki/Baho> [O'zME](#). Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil.
5. <https://invento.uz/public/upload/files/Admission/School%20Policies%20Uz/Assessment%20Policy%2022-23%20Uz.pdf>.

O'ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA'LIM ISTIQBOLLARI

IV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2025-yil, 05-avgust

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

O'ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA'LIM
ISTIQBOLLARI. IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
materiallari. – Toshkent: Scienceproblems team, 2025. – 232 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.uz>

Konferensiya tashkilotchisi: Scienceproblems Team

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 05-avgust

ISBN 978-9910-09-259-6

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2025-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil.